

Γιατί η Ιστορία;

- Η Ιστορία **συνδέει** τον άνθρωπο με το παρελθόν, τους προγόνους τους και ολόκληρο τον κόσμο.
- Η Ιστορία προσφέρει **εμπειρίες** και γνώσεις, πλουτίζει τον πνευματικό και ηθικό κόσμο του ανθρώπου.
- Η Ιστορία **καλλιεργεί**, **εξευγενίζει**, **διαμορφώνει** τη συνείδηση του ανθρώπου και την **ταυτότητά** τους.

Ο άνθρωπος:

συνειδητοποιεί ότι είναι **πολίτης του κόσμου**, **αλληλέγγυος** με τους συνανθρώπους του και **συνυπεύθυνος** για το μέλλον και την τύχη της ανθρωπότητας ολόκληρης.

- διδάσκεται τη ζωή του έθνους του, γνωρίζει την **ιδιοτυπία του** για να βελτιώσει τους όρους και τις μορφές της ύπαρξής του, τα κατορθώματα, τα έργα και τις περιπέτειες του λαού του αλλά των άλλων λαών.
- **αποκτά μνήμη.**

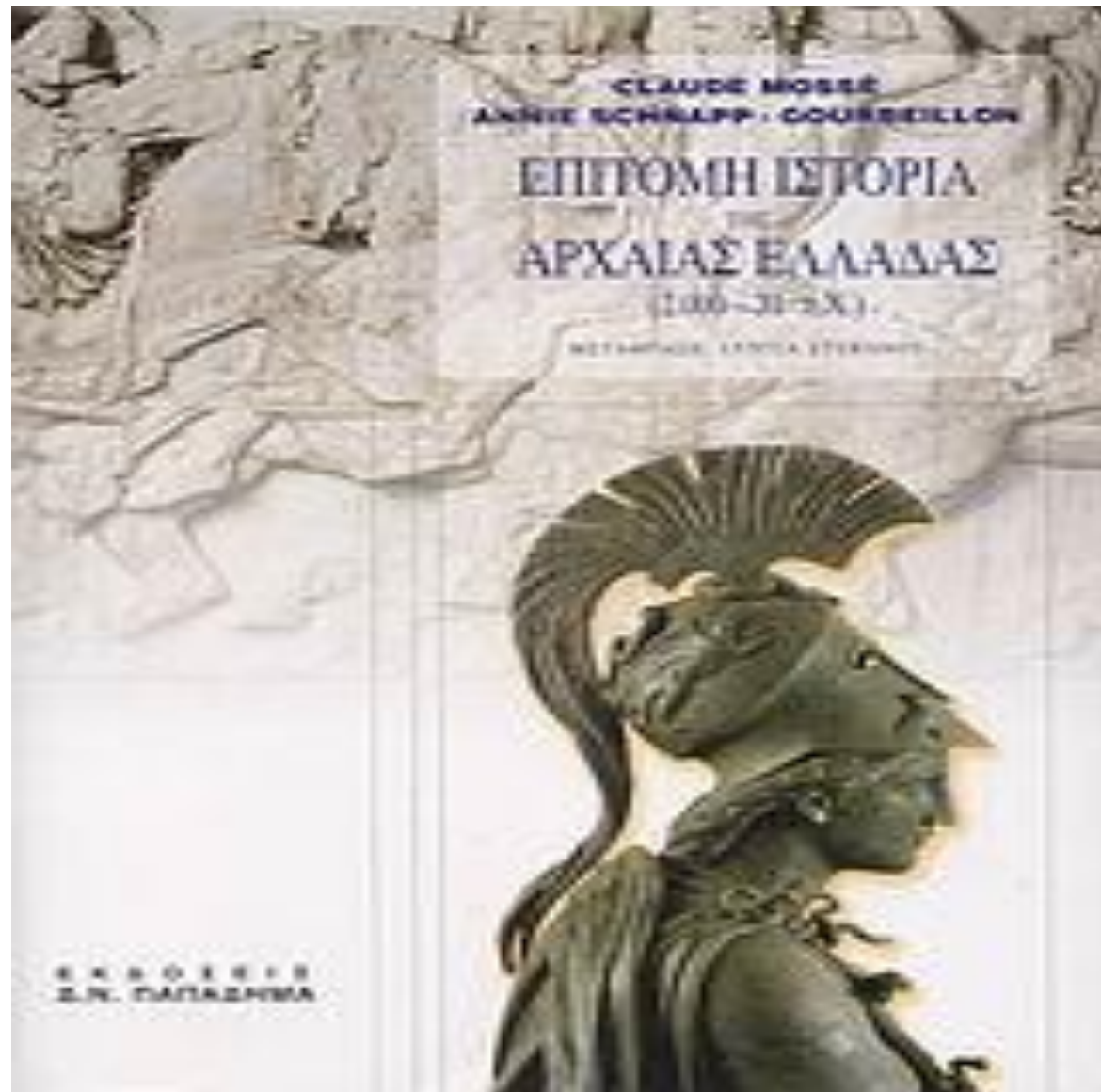
Γιατί η Ιστορία;

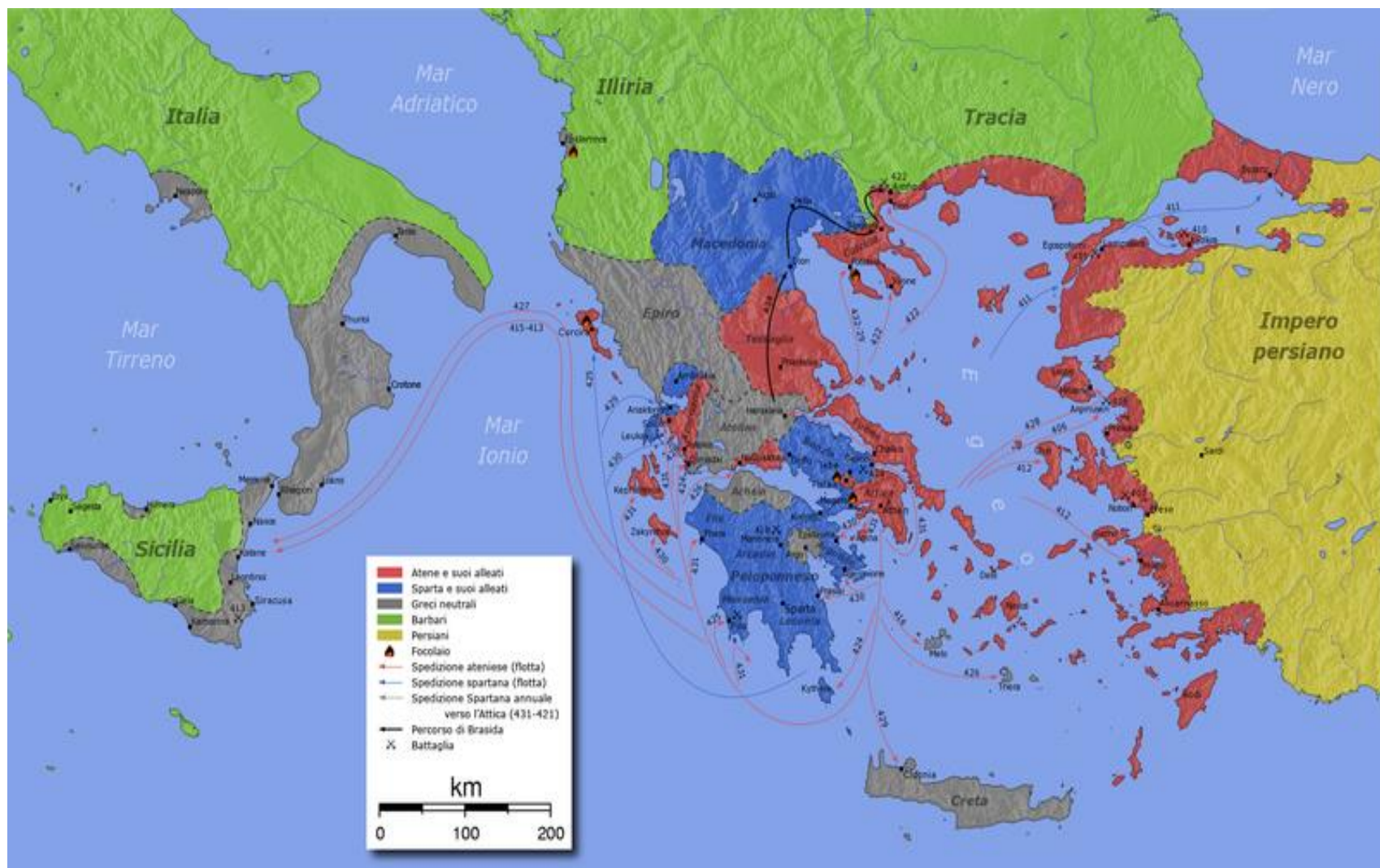
«ΟΛΒΙΟΣ ΟΣΤΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΣΧΕ ΜΑΘΗΣΙΝ»

Είναι ευτυχής εκείνος που γνωρίζει την ιστορία.

Ευριπίδης (480-406 π.Χ.)

Claude Mossé

Αρχαία Ελληνική Ιστορία

Ιστορικοί Χρόνοι

- **Μεταβατικοί χρόνοι ή γεωμετρική εποχή (1100-800 π.Χ.)**
- **Αρχαϊκή εποχή (800-500 π.Χ.)**
- **Κλασικά χρόνια (500-323 π.Χ.)**
- **Ελληνιστικοί χρόνοι (323-31 π.Χ.)**

Περίοδοι της Προϊστορίας

- **Εποχή λίθου ..... 3000 π.Χ.**
  - παλαιολιθική + μεσολιθική εποχή..... 6500
  - νεολιθική εποχή 6500-3000 π.Χ.
- **Εποχή χαλκού 3000-1100 π.Χ.**

Εποχή χαλκού 3000-1100 π.Χ.

Ελλάδα

- **Μινωικός πολιτισμός**
(προ-ανακτορική περίοδος 7000 - 2000 και ανακτορική 2000- 1470 π.Χ.)
- **Κυκλαδικός πολιτισμός**
(3200-1100 π.Χ.)
- **Μυκηναϊκός πολιτισμός** (1700 -1100 π.Χ.)

Μέση Ανατολή

‘εύφορη ημισέληνος’

- Σουμέριοι
- Βαβυλώνιοι
- Αιγύπτιοι
- Εβραίοι
- Φοίνικες
- Χετταίοι

Μεταβατικοί χρόνοι (1100-800 π.Χ.)

Ελληνικός κόσμος

- 1100 -800 π.Χ. πτώση Μυκηναϊκού πολιτισμού → αναστάτωση αλλά και γονιμότητα
- **1^{ος} αποικισμός**
- διαμόρφωση Ομηρικών επών
- επινόηση αλφαβήτου

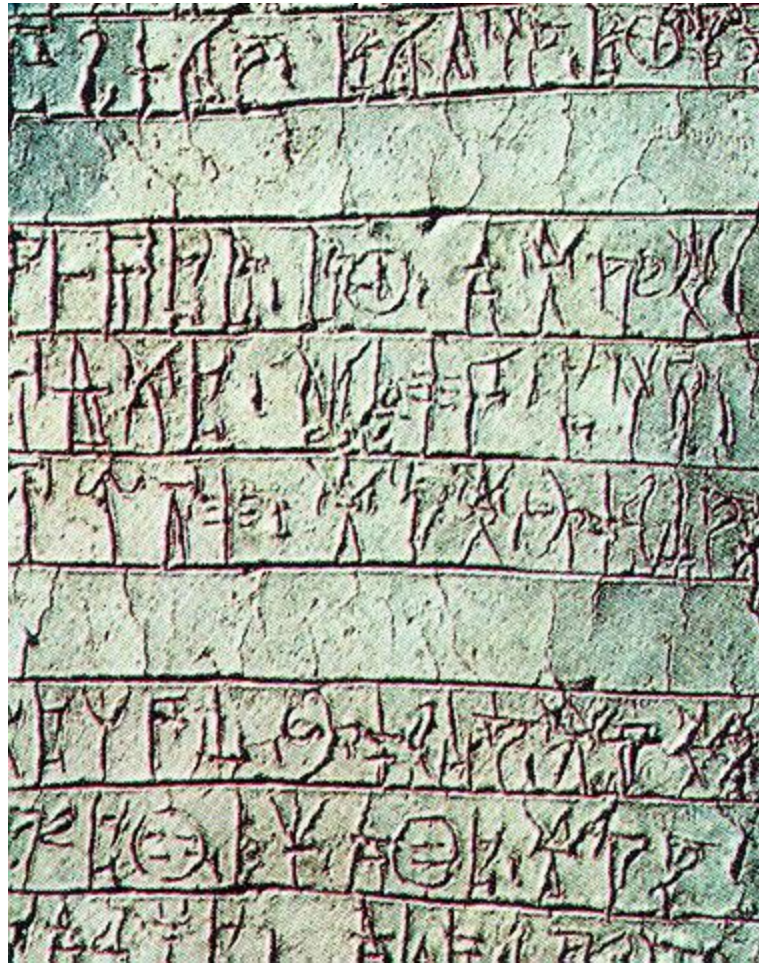
1^{ος} ελληνικός αποικισμός (12^{ος} – τέλη 9^{ου} αιών.)

Από τη Γραμμική Β' στο αλφάβητο

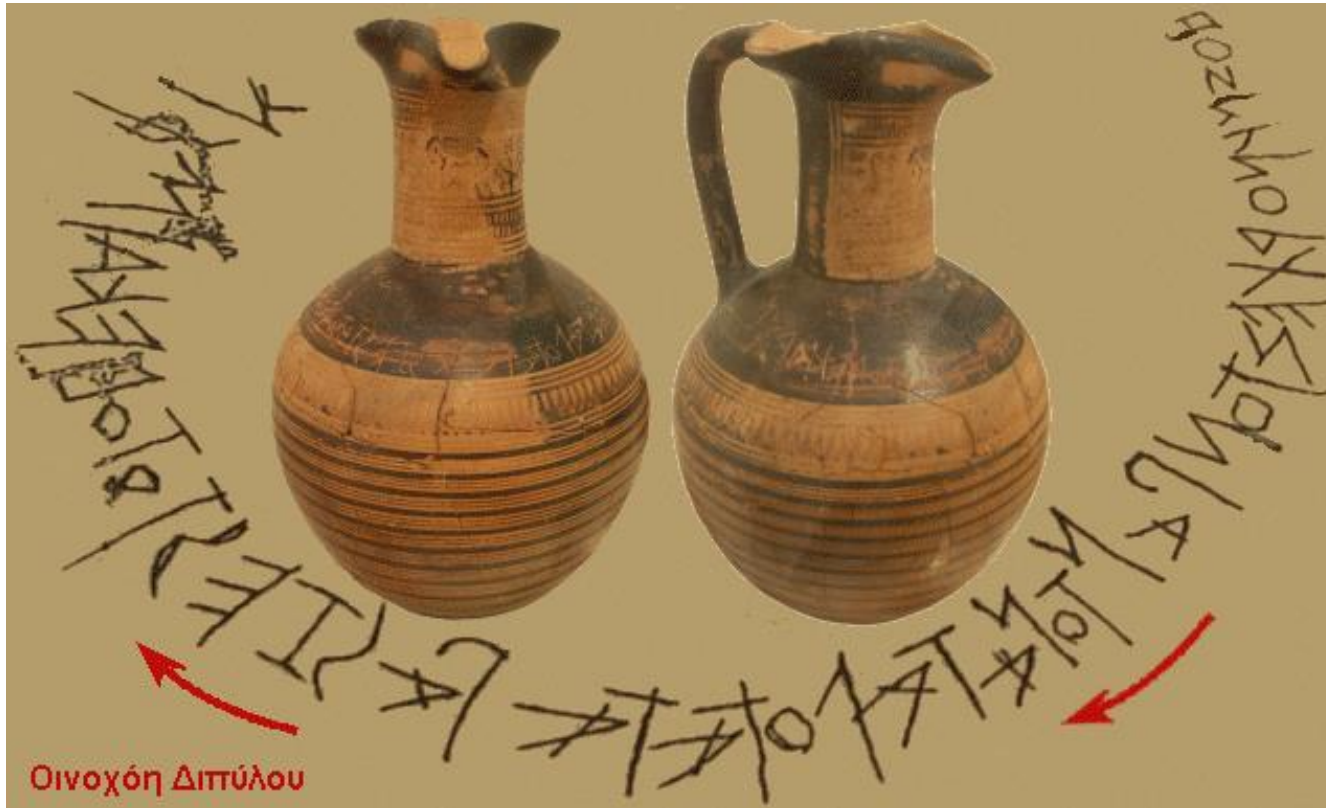
- Η αρχαιότερη ελληνική γραφή είναι η **Γραμμική Α'**
(75 σύμβολα) από τον 17ο έως τον 15ο αιώνα)
- Η **Γραμμική Β'** (εξέλιξη της Γραμμικής Α')
- Τον **8ο π.Χ.** αιώνα οι Έλληνες υιοθετούν το φοινικικό αλφάβητο.
- Οι αρχαιότερες ελληνικές επιγραφές γραμμένες στο αλφάβητο χρονολογούνται τον 8^ο π.Χ. αιώνα.

Γραμμική Β'

Οινοχόη Διπύλου (740-735 π.Χ. περίπου)

Αρχαιότερη ελληνική επιγραφή γραμμένη στο αλφάβητο

Οινοχόη Διπύλου

Αρχαϊκή γραφή σε επιτύμβια πλάκα της Θήρας

- Δείχνει το "ΚΗ" στη θέση του "Χ", και το "Μ" στη θέση του "Σ". Περιέχει τα εξής ονόματα: ΡΕΚΜΑΝΟΡ" (Ρηξάνωρ), ΑΡΚΗΑΓΕΤΑΜ (Άρχαγέτας), ΠΡΟΚΛΕΜ (Πρόκλης), ΚΛΕΑΓΟΡΑΜ (Κλεαγόρας), ΠΕΡΑΙΕΥΜ (Περαίευσ).

Επιγραφή της Νικάνδρης από τη Δήλο (7ος π.Χ. αιώνας)

ΝΙΚΑΝΔΡΗΣ
ΝΙΚΑΝΔΡΗΣ
ΝΙΚΑΝΔΡΗΣ

Υλικά γραφής κατά την αρχαιότητα

- πέτρες, μέταλλα, πηλός
- πάπυρος
- περγαμηνή

Σχήμα βιβλίου

1. **Κύλινδρος** μέχρι τον 2^ο -3^ο μ.Χ.
αιώνα κατά κανόνα το υλικό ήταν ο
πάπυρος
2. **Κώδικας** από περγαμηνή
Υπάρχουν και κύλινδροι από
περγαμηνή όπως και κώδικας από
πάπυρο

Μεγαρική επιγραφή (1ος μ.Χ.)

Ευκλείδεια γεωμετρία 100 μ.Χ.

Κύλινδρος -10ος αιώνας

Κύλινδρος 'του Ιησού του Ναυή'

Περγαμηνή από αιγόδεσμα
τεντώνεται σε ξύλινο πλαίσιο

Αρχαϊκή εποχή (800-500 π.Χ.)

- 2^{ος} αποικισμός
- εξέλιξη πολιτευμάτων
- πόλη-κράτος (ριζική καινοτομία)
- τέχνη και πολιτισμός

Κλασικά χρόνια (500 π.Χ.-323 π.Χ.)

- Περσικοί πόλεμοι (ιωνική επανάσταση 499 π.Χ., ναυμαχία Λάδης 494 π.Χ., εκστρατεία Μαρδόνιου 492 π.Χ., Μαραθώνας 490 π.Χ., Θερμοπύλες –Σαλαμίνα 480 π.Χ.)
- Αθήνα – Συμμαχία Δήλου 478 π.Χ → αθηναϊκή ηγεμονία, λειτουργία πολιτεύματος –δημοκρατία, αθηναϊκή κοινωνία
- Σπάρτη – θεσμοί, πολίτευμα, κοινωνία
- Πελοποννησιακός πόλεμος (431-404 π.Χ.)
- Κυριαρχία Θήβας (Πελοπίδας, ιερός λόχος, Επαμεινώνδας), 371 π.Χ νίκη στα Λεύκτρα, 362 π.Χ νίκη στη Μαντινεία
- Κράτος Μακεδονίας → Φίλιππος (... 336 π.Χ)
- Αλεξάνδρου εκστρατεία (334-323 π.Χ.)
- Πολιτισμός και τέχνη κλασικών χρόνων

Οι πηγές της αρχαίας ιστορίας

Η ιστορία πέρα από την αναφορά προσώπων και συνθηκών προχωρεί σε τεκμηριωμένη ερμηνεία γεγονότων.

- Τα μέσα εκλεπτύνθηκαν και εμπλουτίστηκαν (π.χ. προσοχή στην παράδοση, στηριζόμαστε στην εθνολογία, εντάσσουμε τη φιλοσοφική σκέψη στο κοινωνικό πλαίσιο)
- Τα αρχαιολογικά ευρήματα → ανανέωση των αντιλήψεων
- Όμως η αφθονία των πηγών δεν μας έκανε να γνωρίζουμε σε βάθος τον πολυσύνθετο αυτό πολιτισμό. → η διείσδυση στο διανοητικό σύμπαν των αρχαίων Ελλήνων είναι δύσκολη προσπάθεια!

Πηγές της Ιστορίας

- Τα αρχαιολογικά δεδομένα
- Οι γραπτές πηγές
- Οι Έλληνες ιστορικοί

1. Τα αρχαιολογικά δεδομένα

- Η αρχαιολογία, σχετικά πρόσφατη επιστήμη, αναπτύχθηκε στην Ελλάδα και την Ευρώπη στο τέλος του 19^{ου} αιώνα:

Σλήμαν → Μυκήνες (1870) και Τροία (1874)

Έβανς → εντάσσει την Κρήτη σε μια ιστορική συνέχεια

1. Ποια είναι τα ντοκουμέντα της αρχαιολογίας; Μια από τις δυσκολίες της έρευνας είναι οι προτεραιότητες στα τεκμήρια (π.χ. κεραμική)
2. σε ποιο στάδιο βρίσκεται σήμερα η ελληνική αρχαιολογία;
  - Οι πρώτες ανασκαφές στην Ελλάδα υστερούσαν λόγω της έλλειψης προσοχής κατά την εργασία
  - Οι νεότερες μετατοπίζουν το ενδιαφέρον στην ανάδειξη λεπτομερειών π.χ. εργαστήρια, τόποι λατρείας, ταπεινές κατοικίες...)
3. οι διάφοροι τύποι των ανασκαφών
  - → 'ανοιχτοί χώροι' (κυρίως κατοικίες)
  - → 'κλειστοί χώροι' (σκόπιμη τοποθέτηση αντικειμένων)

[ο πρώτος που ανέσκαψε την Κνωσό ήταν ο Ηρακλειώτης έμπορος και αρχαιοδίφης, ο Μίνως Καλοκαιρινός, το 1878]. Το 1903 ο Έβανς έφερε στο φως ένα μέρος του ανακτόρου.

Άποψη του χώρου, ο ταφικός περίβολος των Μυκηνών (αριστερά) και η κύρια είσοδος της ακροπόλεως (δεξιά) 16ος αιώνας π.Χ.

Η χρυσή νεκρική μάσκα γνωστή ως «**Μάσκα του Αγαμέμνονα**», (16ος αιώνας π.Χ.) βρέθηκε στον Τάφο Ε στις Μυκήνες από τον Ερρίκο Σλήμαν (1876), Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας.

2. Οι γραπτές πηγές

Η φιλολογική κληρονομιά καταγράφηκε στην Αναγέννηση χάρη στην άνθηση της τυπογραφίας.

- **Γραπτές πηγές** → **α. κείμενα: αρχαία, μεσαιωνικά, βυζαντινά**
- → **β. πάπυροι και επιγραφές**
- **α.** Η εξαφάνιση του ενός ή του άλλου συγγραφέα ήταν αποτέλεσμα κάποιων επιλογών ή τυχαίο γεγονός;
- **U. von Wilamowitz** → **στους ρωμαϊκούς χρόνους** γινόταν επιλογή κλασικών συγγραφέων για τη διδασκαλία στα σχολεία.
- **‘Βιβλίο’** → (κύλινδρος) ακριβό για να το αγοράσει κάποιος → **οι άνθρωποι του λαού** στηρίχτηκαν στην **προφορική παράδοση** ως κύρια πηγή της λογοτεχνίας.
- **Αρχειοφυλακεία ή βιβλιοθήκες** → φύλαξη εγγράφων και κειμένων
- **Βιβλιοθήκη Αλεξάνδρειας** (1^η πυρκαγιά 47 π.Χ., τέλος 4^{ου} μ.Χ. και 3^η καταστροφή με την αραβική κατάκτηση)

β. επιγραφές και πάπυροι

(η ενταφιασμένη γραφή)

- **Επιγραφές** → δίνουν πληροφορίες για όλο τον ελληνικό κόσμο, απομάκρυνση από την αθηνοκεντρική αντίληψη
- **Πάπυροι** →
  - Έγγραφα (αναφορά στη ζωή, διοίκηση, σχέσεις)
  - Φιλολογικοί (*Ιχνευτές*, *Σοφοκλή*, *Ανώνυμο Οξυρύγχου*, *Αθηναίων πολιτεία*, *Αριστοτέλη*, *Δύσκολος*, *Μενάνδρου*, *Ωδές*, *Βακχυλίδη*)

3. Έλληνες ιστορικοί

Ηρόδοτος (495 - 425π.Χ.) 'ο χρόνος δε θα σβήσει τα μεγάλα και θαυμαστά έργα των ανθρώπων' αλλά και τις αιτίες των μηδικών πολέμων που γίνονται το θέμα της 1^{ης} μελέτης της σύγχρονης ιστορίας.

- Τοποθετείται σε ένα επίπεδο παγκόσμιας ιστορίας και αρνείται να ασχοληθεί με απόμακρες εποχές
- Ερευνά **αιτίες και αλληλουχίες**
- Αναζητά **αυτόπτες μάρτυρες**
- Είναι ο **πατέρας της εθνογραφίας**
- Διέθετε οξύτατη παρατηρητικότητα και συνείδηση της σχετικότητας των αξιών και της εξάρτησης από τις συνήθειες
- Δεν υποτιμά τους βαρβάρους αλλά αναλύει τους μηχανισμούς που έδωσαν τη νίκη στους Έλληνες και καταδεικνύει την πολιτική υπεροχή της πόλης κράτους (Έλληνες πιστοί στους νόμους – βάρβαροι στο μονάρχη)
- Αλλά συχνά μεροληπτεί και του λείπει η μεθοδικότητα

3. Έλληνες ιστορικοί

Θουκυδίδης ο Αθηναίος (460 -398 π.Χ.)

- Σταματά το έργο του στο έτος 411 π.Χ.
- Αυστηρός και λεπτολόγος (τα όρια της γνώσης θέτουν και τα όρια της ιστορίας)
- Κατάρτιση σωστού χρονολογικού πλαισίου
- Κριτική αντιμετώπιση πηγών (προφορικών μαρτυριών)
- Ακρίβεια και πλούτος μαρτυριών
- Αποκρούει το υπερφυσικό στοιχείο (θεούς) και τις θεϊκές παρεμβάσεις
- Ομολογεί την άγνοιά του σε περιπτώσεις αριθμών
- Δόμηση της ιστορίας → ξεχωρίζει νόμους της πολιτικής συμπεριφοράς
- Ερμηνεύει και δεν περιγράφει
- Ξεδιαλύνει τη λογική των πράξεων
- Αναλύει τους βαθύτερους μηχανισμούς
- Έργο αυστηρό με γλώσσα φιλολογική

3. Έλληνες ιστορικοί

Ξενοφών (428-355 π.Χ.)

- **Η Ανάβαση**, περιγράφει την εκστρατεία των Ελλήνων μισθοφόρων στην υπηρεσία του Κύρου (409-399 π.Χ.)
- **Ελληνικά**, περιλαμβάνει την ιστορία της Ελλάδας από το 411-362 π.Χ. (λέγεται ότι χρησιμοποίησε τις σημειώσεις του Θουκυδίδη)

Θεόπομπος ο Χίος (γεν. 380 ?)

- Συμπλήρωσε την ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου 411-394 π.Χ.
- Φιλιππικά

Έφορος 4^{ος}

Προσπάθησε να γράψει μια παγκόσμια ιστορία ξεκινώντας από την ελληνική προϊστορία

Ανώνυμος Οξυρύγχου (αρχές 4^{ου})

- Τους δόθηκε ο τίτλος **Έλληνικά της Οξυρύγχου** ξεκινά από το 411 - 390 π.Χ. μεθοδικό έργο που ακολουθεί την παράδοση του Θουκυδίδη.

3. Έλληνες ιστορικοί

Φίλιστος από τις Συρακούσες -(περίπου 430 π.Χ. -356 π.Χ.)

- *Ιστορία της Σικελίας*

Κτησίας ο Κνίδιος (5^{ος} -4^{ος})

- *Περσικά* και *Ινδικά*

Τίμαιος ο Ταυρομένος

- Έγραψε την ιστορία της Σικελίας και της δυτικής Μεσογείου

Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (210-125 περ.)

- 2 καρχηδονιακοί πόλεμοι (ακριβής, συγκροτημένος, είχε σκεφτεί τα προβλήματα της ιστορικής μεθόδου)

Διόδωρος ο Σικελιώτης (1^{ος} π.Χ.)

- Έγραψε ιστορία (τεράστιο και ακατάστατο έργο που διασώθηκε.)

Στράβων (65 π.Χ. -20 μ.Χ.)

- *Ιστορία*, συνέχεια της ιστορίας του Πολύβιου
- *Γεωγραφία*, αυτή έχει σωθεί

Παυσανίας (2^{ος} μ.Χ.)

- *Περιήγηση της Ελλάδας*